

PEDAGOGIJA I KULTURA

Urednice
Koraljka Posavec
Marija Sablić

svezak

3.

Hrvatsko
pedagogijsko društvo

Izdavač
Hrvatsko pedagoško društvo, Zagreb

Za izdavača
Neven Hrvatić

Izvršna urednica
Marija Bartulović

© Hrvatsko pedagoško društvo, Zagreb, 2012.

Recenzenti

Prof. dr. sc. Mladen Bevanda (Sarajevo)
Prof. dr. sc. Vladimir Jurić (Zagreb)
Prof. dr. sc. Milka Oljača (Novi Sad)
Prof. dr. sc. Vladimir Rosić (Rijeka)

Lektorice

Višnja Novosel (hrvatski jezik)
Ana Širanović (engleski jezik)

ISBN 978-953-99167-7-8

Grafička priprema i tisak
AD ARMA d.o.o., Pitomača

Urednice

Koraljka Posavec
Marija Sablić

PEDAGOGIJA I KULTURA

Zbornik radova
Interkulturalna pedagogija: prema novim razvojjima znanosti o odgoju

Drugi kongres pedagoga Hrvatske
Opatija, 24. 26. rujna 2012.

Hrvatsko pedagoško društvo

Zagreb, 2012.

KONGRESNI RADOVI

Odgoj i moralni odgoj.....	1
<i>Dalibor Adžić</i>	
Futurološke dimenzije rada škola u implementaciji koncepta odgoja i obrazovanja za održivi razvoj.....	11
<i>Dunja Anđić</i>	
Kulturni pluralizam Vojvodine i obrazovanje hrvatske nacionalne zajednice.....	21
<i>Snežana Babić Kekez</i>	
Obrazovne politike i pristupi promicanju raznolikosti.....	31
<i>Ana Blažević Šimić</i>	
Vaspitanje i obrazovanje za demokraciju i ljudska prava u kurikulumu..	39
<i>Spomenka Budić - Milica Andevski - Olivera Gajić</i>	
Uloga učitelja/razrednika u promicanju prava na obrazovanje učenika Roma u osnovnoj školi.....	49
<i>Kristina Čačić</i>	
Cjeloživotno učenje i etičke dimenzije profesionalne prakse: izazovi i dileme.....	56
<i>Renata Čepić</i>	
Izazovi uvođenja građanskog obrazovanja: europska iskustva.....	64
<i>Bojana Čulum</i>	
Osiguranje kvalitete u odgoju i obrazovanju za građanstvo.....	76
<i>Marina Diković</i>	
Interkulturalne kompetencije nastavnika i barijere u interkulturalnoj komunikaciji	83
<i>Dijana Drandić</i>	
Interkulturalna kompetencija učitelja u primarnom obrazovanju - pravilo ili izuzetak?.....	93
<i>Marina Đuranović - Irena Klasnić</i>	
Interkulturalne kompetencije učitelja u kontekstu hrvatske nastave u Švicarskoj.....	100
<i>Diana Foro</i>	
Ultramodernim kršćanstvom iz postmoderne krize vjerskog odgoja.....	108
<i>Marijan Franjčić</i>	
Dvojezičnost kao komponentna suvremenog interkulturalnog odgoja i obrazovanja.....	119
<i>Iva Ivanković</i>	

(Ne)kultura govora u odgoju i ponašanje djece i mladih.....	128
<i>Josip Janković - Maja Laklija - Vesna Vučić - Vlatka Baretić</i>	
Interkulturalnost u očima nastavnika: problemi i perspektive.....	139
<i>Bisera Jevtić - Brane Mikanović</i>	
Obrazovanje kao dijalektički odnos kulture i prirode.....	151
<i>Renata Jukić</i>	
Pedagogija zajedništva: oživotvorenje dijaloga u ustanovama ranog odgoja.....	159
<i>Anka Jurčević Lozančić</i>	
Globalizacija i studij pedagogije - studentska perspektiva	166
<i>Ružica Jurčević</i>	
Globalizacija 3.0 i poučavanje interkulturalnosti eTwinningom	176
<i>Dinka Juričić</i>	
Nacionalni kurikulum iz perspektive socijalnih zbivanja prouzročениh recesijom - pedagoški potencijal i/ili ideološka propaganda?.....	185
<i>Stjepan Kovačević</i>	
Interkulturalno obrazovanje hrvatskih časnika.....	197
<i>Andrija Kozina</i>	
Interkulturalno obrazovanje učitelja kao preduvjet uspješnog obrazovanja romske djece.....	208
<i>Josip Lipeš - Josip Ivanović</i>	
Povijesni diskurs ideja kulturne pedagogije i reformskih zamisli na hrvatskim prostorima.....	222
<i>Mirko Lukaš</i>	
Mogućnost doprinosa školskog vjeronauka razvoju građanske kompetencije.....	234
<i>Jeniđe Maroević Kulaga</i>	
Kulturna transmisija kroz umjetničko područje kurikuluma.....	243
<i>Nikolina Matoš</i>	
Kriza pluralizma – izazov multidisciplinarnom pristupu	254
<i>Marjan-Marino Ninčević</i>	
Integracija romske djece u obrazovni sustav Crne Gore.....	266
<i>Tatjana Novović</i>	
Kultura i razumijevanje konteksta kulture kroz suvremene zahtjeve pedagojskoj znanosti.....	277
<i>Emina Ogrizek</i>	

Prema učinkovitom interkulturalnom obrazovanju u Hrvatskoj.....	284
<i>Lidija Petrović</i>	
Inkluzija kao izraz i pokazatelj kulture suživota. Kršćansko-teološki pristup inkluziji kao doprinos njezinoj ostvarivosti	292
<i>Anto Prgomet</i>	
Interkulturalna kompetencija učitelja u školama s romskom djecom.....	300
<i>Hrvoje Šlezak - Goran Lapat</i>	
Interkulturalne kompetencije učitelja.....	307
<i>Beatrica Šurbek</i>	
Razvoj kulturnog menadžmenta u uvjetima globalizacije obrazovanja.....	316
<i>Nevenka Tatković - Linda Juraković</i>	
„Ekonomizacija“ visokog školstva – Bildung quo vadis?.....	326
<i>Marina Tomić</i>	
Interkulturalna kompetencija kao kompetencija za cjeloživotno učenje.....	334
<i>Rahaela Varga</i>	
Interkulturalni odgoj i obrazovanje u praksi školskog pedagoga.....	344
<i>Nikola Vuković</i>	
Medijacija - strateški doprinos demokratskoj kulturi nastavne prakse.....	351
<i>Ana Žnidarec Čučković</i>	

Interkulturalno obrazovanje hrvatskih časnika

Andrija Kozina

Hrvatsko vojno učilište "Petar Zrinski"
Katedra združenih vojnih operacija

Sažetak

Hrvatski časnik sve više izvršava neratne vojne zadaće u drugim zemljama i u različitim kulturnim i životnim uvjetima. U provedbi svakodnevnih zadaća koje se postavljaju pred oružane snage javlja se potreba za stalnim razvojem postojećih i stjecanjem novih znanja. Polazeći od stvarnog stanja, potrebno je povećati razumijevanje važnosti stvaranja kompetentnog vojnog osoblja koje će biti osposobljeno za rad u združenim multinacionalnim stožerima NATO-a. Svaki je multinacionalni stožer ujedno mala interkulturalna zajednica u kojoj mora vladati tolerancija i održavanje ravnopravnih odnosa, svatko je jednako važan, nema boljih i gorih članova. Nužno je postojanje vojne hijerarhije jer na njoj počiva sposobnost funkcioniranja vojnog sustava i njegova velika pouzdanost. Da bi se naprijed navedeno moglo ostvariti, potrebno je sustav vojnog odgoja i obrazovanja prilagoditi novim izazovima interkulturalnog obrazovanja. Od hrvatskog se časnika sve više zahtijeva interkulturalna kompetentnost, cjeloživotno učenje, poznavanje kulture te etničke i jezične raznolikosti zemlje u kojoj će boraviti kao pripadnik mirovne misije.

Ključne riječi: interkulturalno obrazovanje časnika, interkulturalna kompetencija, vojno obrazovanje, izazovi vojnih škola.

Uvod:

Republika Hrvatska je od 1. travnja 2009. punopravna članica Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora (engl. *North Atlantic Treaty Organization*, NATO), jedinstvenog vojno-političkog saveza zasnovanog na temeljnim vrijednostima i interesima kao što su: sloboda, vladavina prava, demokracija, tržišno gospodarstvo, međunarodna solidarnost i stabilni međudržavni odnosi. Božinović (2008, 271) napominje da je danas NATO politička zajednica unutar koje nema mogućnosti izbijanja većih sukoba i ratova, ali da je to ujedno i zajednica u kojoj svaka država zadržava vlastite pravne identitete. Naravno, obveza je Republike Hrvatske odrediti broj vojnih snaga koje će sudjelovati u zajedničkim operacijama kao što su primjerice operacije potpore miru. "Republika Hrvatska mora sama formulirati svoj vlastiti model obrambene reforme, odnosno sama definirati najbolji način svog doprinosa Savezu, u skladu sa svojim mogućnostima." (Barić, 2008, 62)

Krajem 2011. godine Republika Hrvatska je sukladno odlukama o sudjelovanju pripadnika svojih oružanih snaga u mirovnim operacijama ("Narodne novine", br. 141/2010, 61/2011, 136/2011) sudjelovala u ukupno 10 operacija potpore miru¹ s 479 sudionika. Sukladno navedenom,

---

¹ Pod vodstvom UN-a provodi se sedam operacija, pod vodstvom NATO-a dvije i pod vodstvom EU-a jedna.

1437 vojnika, dočasnika i časnika u jednom je ciklusu godišnje.² Osim u mirovne operacije, Oružane snage Republike Hrvatske (OS RH) spremne su za uključivanje u dvije borbene skupine za brzo djelovanje Europske unije s ukupno 271 vojnikom.³ Uzevši u obzir navedeno, iz sastava OS RH je oko 1800 pripadnika uključenih u multikulturalne stožere ili postrojbe ili se nalaze u operacijama potpore miru u zemljama različitih kultura. “Interkulturalna komunikacija je kad najmanje dvije osobe iz različitih kultura ili mikro-kultura komuniciraju zajedno razmjenom verbalnih i neverbalnih simbola.” (Neuliep, 2005, 25) Svi se vojnici, dočasnici i časnici svakodnevno susreću s raznolikim kulturnim identitetima, bilo u svakodnevnoj komunikaciji na svojem poslu, bilo prilikom izvršenja zadaća kao što su izviđanja, ophodnje, konvoji, mentoriranje časnika zemlje domaćina i dr. Zbog svih tih zadaća Barić i sur. (2003, 179) navode da “(..) obuka pojedinca mora biti prilagođena potrebi osjetljivosti i snošljivosti prema nacionalnim, vjerskim i kulturnim razlikama, potrebi posredovanja i potrebi zajedničkog rada s mjesnim i međunarodnim građanskim strukturama.”

Izazovi vojnog obrazovanja

Vojno je obrazovanje danas pod utjecajem brojnih promjena. Novi su pogledi na odnose i interakciju među polaznicima škola i nastavnicima, smanjuju se oružane snage, suvremeni su vojni sustavi sve složeniji, traži se veća kompetencija časnika, moraju se donositi odluke u sve kraćem roku, oružane snage sudjeluju u međunarodnim vojnim operacijama. Mogu se izdvojiti trenutačni osnovni i prepoznatljivi izazovi vojnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj:

- 1. Transformacija Hrvatskog vojnog učilišta u visokoobrazovnu i znanstveno-istraživačku vojnu ustanovu.** U rujnu 2011. godine donesena je Odluka ministra obrane o postupcima i radnjama za pokretanje međusveučilišnih interdisciplinarnih studijskih programa. Sukladno navedenoj odluci, Hrvatsko vojno učilište “Petar Zrinski” započelo je transformaciju u visokoobrazovnu i znanstveno-istraživačku ustanovu.
- 2. Preustroj i smanjivanje Oružanih snaga Republike Hrvatske sukladno Dugoročnom planu razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske 2006. – 2015. (NN, 81/06).⁴** Vojne škole moraju osposobiti hrvatske časnike za kvalitetno i odgovorno izvršavanje svih postavljenih zadaća. Moraju biti kompetentni i osposobljeni za obnašanje više raznovrsnih dužnosti u sklopu svoje vojne karijere.
- 3. Hrvatsko vojno učilište pozicionirano je kao jedna od vodećih vojnih obrazovnih ustanova u regiji.** U svakom su naraštaju Zapovjedno-stožerne škole “Blago Zadro” i Ratne škole

---

² Kontingent oružanih snaga koji je u operaciji potpore miru, kontingent koji je spreman za odlazak u operaciju i kontingent u pripremi.

³ Bobena skupina pod njemačkim zapovjedništvom (ukupno 250 ljudi) i Nordijska borbena skupina u kojoj Oružane snage Republike Hrvatske sudjeluju s dvama helikopterima i 21 pripadnikom (sanitet).

⁴ U izradi je novi nacrt Dugoročnog plana razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske.

“Ban Josip Jelačić”⁵ polaznici i visoki časnici iz drugih država: Republike Slovenije, Republike Bosne i Hercegovine, Republike Srbije, Republike Makedonije, Republike Albanije, Savezne Republike Njemačke, Republike Francuske, SAD-a i dr.

4. ***Korištenje suvremenih informacijskih tehnologija u provedbi operacija.*** U današnjem vojnom okružju gdje već vladaju novi ratovi i četvrta generacija rata (4GW)⁶, sve je više visoke tehnologije (što u konačnici zamjenjuje samog vojnika) koja može odgovoriti na postavljene izazove. Hrvatska vojska teži transformaciji u malu, sofisticiranu, brzo pokretljivu vojsku koja je sposobna odgovoriti na sve izazove u vrlo kratkom roku.
5. ***Korištenje informacijskih tehnologija u provedbi suvremene nastave (računalo).*** Primjenom novih informacijskih tehnologija otkrivaju se nove mogućnosti vojnog obrazovanja. Lakše je provesti nastavni proces korištenjem raznih medija kao što su: prezentacije, filmovi, prikazivanje provedbe operacije uz potporu simulacijskih paketa (SPECTRUM, JCATS) i dr. Pivac (2009.) navodi da suvremena dostignuća, nova informacijska tehnologija te primjena računala u školi pridonose mijenjanju njezine organizacije, strategije nastave, a samim time i njezine tradicionalne fizionomije duboko utkane u njezinu povijesnom biću.
6. ***Razvoj učenja na daljinu ILIAS.*** Suvremeno vojno obrazovanje obuhvaća i učenje na daljinu provedbom elektroničkih tečajeva, osnivanjem elektroničkih knjižnica i dostupnosti raznih prezentacija bez fizičke nazočnosti nastavnika. To omogućuje proširenje učenja i razvijanje kvalitete učenja polaznika vojnih škola.
7. ***Razvoj izvrsnosti odnosno kvalitete u odnosu na kvantitetu.*** Smanjenjem oružanih snaga vojne su škole kao imperativ odredile kvalitetno obrazovanje časnika koji će nakon školovanja biti kompetentni za izvršenje punog spektra postavljenih zadaća. Kvaliteta obrazovanja može se postići jedino ako postoje kvalitetni nastavnici.
8. ***Ulazak Oružanih snaga Republike Hrvatske u međunarodne vojne asocijacije.*** Sudjelovanje oružanih snaga u multinacionalnim postrojbama⁷ i raznim oblicima operacija potpore miru znatno utječe na promicanje ideje interkulturalnog obrazovanja u vojnim školama. “U multinacionalnim vojnim operacijama sudionici (...) stavljaju zajedničke zahtjeve ispred zahtjeva pojedinca, njegove sposobnosti i vještine s obzirom na znanja jezika, komunikaciju, kulturno razumijevanje i volju za provedbom.” (Torgersen, 2007, 43)

---

⁵ Ratna je škola najviši stupanj vojne izobrazbe na Hrvatskom vojnom učilištu.

⁶ Ukratko, teorija tvrdi da se rat razvio kroz četiri generacije: mnogobrojnog ljudstva (Napoleonovi ratovi), jake vatrene moći (Prvi svjetski rat), dobrog manevra (*Blitzkrieg*, Drugi svjetski rat) i korištenje snage pobunjenika u području operacije (borba protiv terorizma). (Echevarria, 2005.)

⁷ NATO-ove, UN-ove, EU-ove.

9. ***Laka dostupnost najnovijih informacija.*** Nastavnik više nije izvor informacija, on mora upravljati procesima, umjesto da jednostavno prenosi činjenice. Nastavnik postaje sve više medijator, voditelj, posrednik i savjetnik učenika. Zadaća mu je da uz što manje intervencija postavlja razinu kognitivnog izazova koja će pobuditi u polazniku želju za usvajanjem novog znanja.
10. ***Suvremeni razvoj društva i demokratski izabrana vlast kao čimbenik upravljanja obrambenim sektorom*** nametnuli su temeljite promjene oružanih snaga vezano uz pristup, razvoj, organizaciju, sadržaj i karakter vojnog obrazovanja. Vojne škole više nisu ustanove zatvorenog tipa nego su povezane sa sustavom izobrazbe u građanstvu (zemlji i svijetu)⁸, primjenjujući vrednovanja i standarde koji vrijede za znanost i visoko obrazovanje u cijeloj akademskoj zajednici.
11. ***Časnik kao nastavnik nositelj je obrazovnih promjena u vojnom školstvu.*** Nužno je osposobiti sve nastavnike Hrvatskog vojnog učilišta, kao jedine vojne visokoobrazovne ustanove, za provođenje kvalitativne, kreativne nastave. Moraju biti osposobljeni za cjeloživotno učenje, za provođenje promjena, moraju razumjeti nove putove, načine i temeljne spoznaje učenja i poučavanja. “Nastavnika treba osposobljavati kao nositelja promjena, a ne pukog izvršitelja propisanih obveza.” (Pivac, 2009, 133)

Interkulturalno obrazovanje hrvatskih časnika

Potrebno je naglasiti da su časnici, birajući svoj poziv, sami odabrali sudjelovanje u mirovnim operacijama, uključujući i operacije potpore miru koje se provode u drugim zemljama, s kulturama bitno različitim od naše. Time su sami sebe doveli u položaj da moraju uvelike obratiti pozornost na svoje interkulturalno obrazovanje. “Prva i glavna zadaća nam je razvijati svijest o sebi i svom kulturnom, nacionalnom, jezičnom i vjerskom biću, jer ćemo učeći prepoznavati i voljeti svoje, učiti uvažavati i tuđe.” (Sekulić-Majurec, 1996a, 658) Od hrvatskih se časnika zahtijeva znanje barem jednog stranog jezika,⁹ razumijevanje drugačijih kultura te razvijanje interkulturalizma u svakodnevnom radu. Harold (2008, 31) naglašava da bez međusobnog kulturalnog razumijevanja mirovnih snaga i drugih organizacija koje se nalaze u području operacije ne može doći do kvalitetnog rješenja sukoba ili konflikta. Pripadnici OS RH odlaskom u mirovnu operaciju nisu obučeni i pripremljeni samo za izvršavanje vojničkih zadaća, oni trebaju biti spremni i na razne izazove multikulturalizma, kao što je biti sposoban razumjeti i razvijati humane odnose s ljudima koji govore drugim jezikom i pripadaju različitim kulturama. Interkulturalno obrazovanje omogućuje časnicima ne samo kvalitetan rad s pripadnicima drugih vojnih organizacija u

---

⁸ Compendium of the European Military Officers Basic Education 2011.

⁹ Službeni su jezici NATO-a engleski i francuski.

multinacionalnim zapovjedništvima, nego i rad s drugim partnerima kao što su policijske snage, nevladine i vladine organizacije, kao i rad s UN-om. Vukasović (1990, 291) napominje da je interkulturalno obrazovanje prikladno za permanentno obrazovanje jer omogućuje da se proces učenja, stjecanje novih spoznaja i proširivanje kulture nastavi tijekom čitavog života i da nikad ne prestane. Vojne škole kao ustanove za stručno i trajno obrazovanje trebale bi uvođenjem interkulturalnog obrazovanja podignuti razinu cjeloživotnog učenja časnika. Članak 18. Zakona o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu ("NN", br. 33/02, 92/10) glasi: "U mirovne operacije i druge aktivnosti u inozemstvu mogu se upućivati samo obučeni i prethodno pripremljeni pripadnici Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije i civilne zaštite te državni službenici i namještenici."

Ne postoji univerzalni niti uniformirani model interkulturalnog obrazovanja. Hofstede (2009, 19-20) navodi šest značajki koje mora imati obučavatelj interkulturalnog obrazovanja: sposobnost stvaranja sigurne atmosfere, korištenje iskustva iz prve ruke, korištenje raznih teorija, spremnost razumijevanja otvorenog svijeta, vrlo dobra pripremljenost i na kraju, ne smije očekivati čudo od prvog dana obuke. Osim navedenih značajki, za razvoj dimenzije interkulturalizma u vojnom visokom obrazovanju (Kraft, Tutuianu, 2008, 2) ističu i sljedeće ciljeve učenja:

- sporazumijevanje na stranom jeziku
- kvalitetna interakcije s osobama iz različitih kultura
- razumijevanje i prihvaćanje osoba iz različitih kultura
- učiniti ih tolerantnim i fleksibilnim prema različitostima
- pomoći im u razumijevanju i samom istraživanju drugih kultura

Osim podataka u naprijed navedenom prilogu, ne smije se zaboraviti (Perotti, 1995, 80) da interkulturalno obrazovanje mora ljude učiniti sposobnima za djelovanje kad su ugrožena ljudska prava te da je različitost potrebno prihvatiti ne samo kao kulturnu različitost ili pozitivan element, nego i onda kad je različitost poistovječena s neravnopravnošću, nedostatkom koji valja ispraviti i nepoželjnim stanjem koje valja promijeniti. Da bi se mogla shvatiti i razumjeti bilo koja kultura, mora se obratiti pozornost na četiri bitne komponente (Haskins, 2010, 81-82): politički sustav, ekonomija, društvene institucije (banke, školski sustav, stupanj obrazovanja, snage sigurnosti, radnički sindikati, sve do nogometnih klubova) i kultura. Interkulturalno obrazovanje hrvatskih časnika u vojnim školama ne bi trebalo biti prvo takvo obrazovanje s kojim se časnici susreću jer su najvjerojatnije prošli neki oblik interkulturalnog obrazovanja u osnovnoj i srednjoj školi kao i na fakultetu. "Ako je prva i temeljna vrijednost interkulturalnog odgoja osoba, tada osobu trebamo odgajati za prihvaćanje "Drugog" kao čovjeka, priznajući mu identično dostojanstvo koje priznajemo sebi." (Piršl, 1996, 896) Takvo je obrazovanje bitno za sve ljude, a ne samo za

polaznike vojnih škola jer je interkulturalno obrazovanje usmjereno i čovjeku kao pojedincu, ali i članu društva. "Ciljevi i zadatci interkulturalnog obrazovanja u nas identični su onima u svjetskom i posebno u europskom kontekstu, ali način njihova ostvarivanja mora uvažavati naše specifičnosti." (Sekulić-Majurec, 1996b, 877) Vojno je obrazovanje samo po sebi specifično, a pogotovo interkulturalno vojno obrazovanje. "Konceptija interkulturalnog odgoja i obrazovanja ovisi o nastavnim sadržajima, modelima, strategijama (...) interkulturalnog kurikulumu, a prema kulturnoj integraciji, implementaciji u odgojno obrazovnoj praksi i interkulturalnoj zajednici." (Hrvatić, 2011, 14). Nažalost, u redovitom vojnom obrazovanju hrvatskih časnika ne pridaje se dovoljna važnost interkulturalnom odgoju i obrazovanju. Mogu se u tragovima prepoznati neki dijelovi interkulturalnog obrazovanja koji se provode u hrvatskim vojnim školama kroz općevojne predmete kao što su: vojna etika/religijska kultura, vojno-organizacijska psihologija, vojno komuniciranje, vojna povijest.

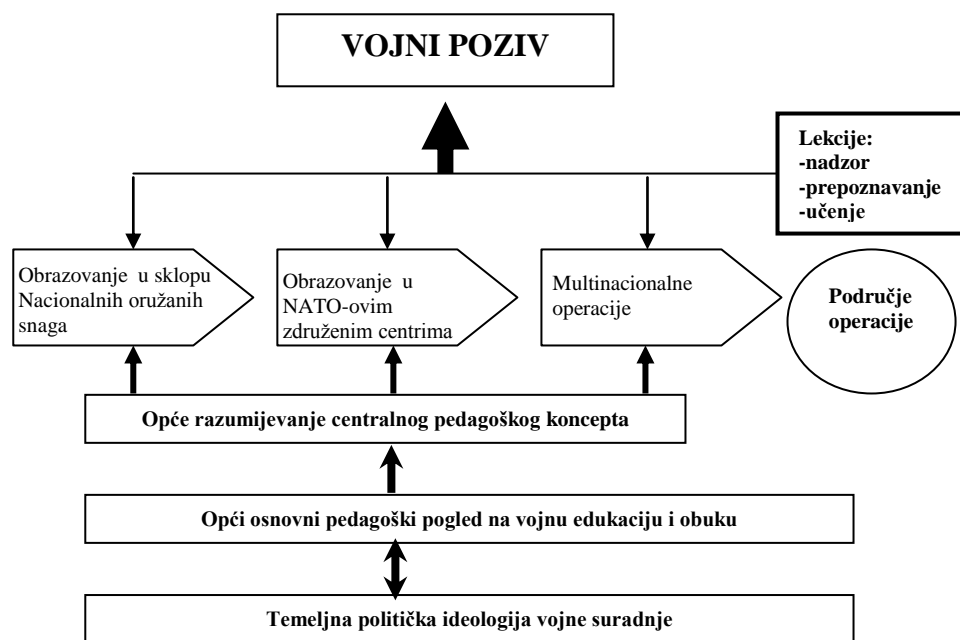
Osim interkulturalnog obrazovanja koje se provodi kroz redovite vojne škole, (Časnička škola,¹⁰ Zapovjedno-stožerna škola i Ratna škola), važnost se daje interkulturalnom obrazovanju časnika koji se spremaju za odlazak u mirovnu misiju. Ono je usmjereno na specifičnu zadaću u posebnoj regiji svijeta za koju se časnik priprema.¹¹ Cijelo se obrazovanje temelji na iskustvima i naučenim lekcijama¹² časnika koji su već bili u određenim vojnim mirovnim misijama ili radili u multinacionalnim zapovjedništvima. Sukladno publikaciji Education and training for peace support operations (ETPSO ATrainP-1(A)), izobrazba za međunarodne vojne operacije provodi se u tri dijela. Takvu je vrstu obrazovanja najlakše protumačiti Funkcionalnim modelom doktrine vojne pedagogije (Slika 1) prihvaćenim u vojnoj obuci NATO saveza. Prvi se dio obrazovanja provodi u sklopu nacionalnih oružanih snaga. Časnici se obučavaju za rukovanje vojnim naoružanjem i opremom te za njihovo korištenje, upoznaju se s područjem operacije, provode standardne operativne postupke za različite situacije, proučavaju kulturu i običaje naroda zemlje u kojoj će provoditi mirovne operacije.

---

¹⁰ Časnička škola provodi Temeljnu časničku izobrazbu i Naprednu časničku izobrazbu.

¹¹ Časnici u mirovnim misijama mogu biti: vojni promatrači, instruktori, zapovjednici mentorskih timova, časnici za vezu u zapovjedništvima, stožerni časnici u multinacionalnim zapovjedništvima i dr.

¹² Svrha je procesa naučenih lekcija učinkovito učenje na temelju iskustva radi unapređenja provedbe zadaće u sadašnjim i budućim operacijama i misijama. To je dio strateškog upravljanja znanjem u oružanim snagama.

Slika 1. Funkcionalni model doktrine vojne pedagogije (Torgersen, 2008, 54)

Hofstede (2002, 5) navodi da u razumijevanju interkulturalizma nije jedino bitna kultura te da u mnogim praktičnim slučajevima praćenje i analiziranje ekonomskih, političkih i institucionalnih čimbenika može dati kvalitetnije objašnjenje interkulturalizma. Jedino ako to ne uspije treba se obratiti kulturi. U ovom je dijelu interkulturalno obrazovanje više teorijsko i provodi se više-manje razgovorima s raznim vjerskim vođama (imamom, episkopom, prezbiterom), politolozima i ekonomskim stručnjacima za određena područja gdje se planira provesti operacija. Drugi se dio provodi u NATO-ovim združenim vojnim centrima za obrazovanje i obuku (Hohenfels, Njemačka; Bydgoszcz, Poljska). Hrvatski časnici u radionicama s drugim pripadnicima NATO-ovih snaga rješavaju dobivene zadaće koje su izazovne i realistične, a u njima su primijenjena najsuvremenija sredstva i slične su pravoj situaciji na terenu. Interkulturalno obrazovanje provodi se radom i komunikacijom s pripadnicima drugih naroda koji su na obuci. Tu se prvi put razvija komunikacija s pripadnicima naroda kod kojih će se provoditi mirovna operacija. U stalnoj interakciji, zajedničkim svakodnevnim radom i rješavanjem postavljenih izazova upoznaju se s običajima, stavovima i kulturom naroda u kojeg se provode mirovne operacije. “U jednu ruku, ovakva je vrsta obučavanja i obrazovanja za izgradnju kompetencija koje mogu riješiti problem i mogu se smatrati znanjem, a u drugu ruku izgrađuje kompetencije za rješavanje nepredvidivih i nepoznatih vojnih problema.” (Torgersen, 2008, 53) Dolaskom u područje operacije provodi se treći dio obrazovanja u multinacionalnim postrojbama. Ta je vrsta obrazovanja najzahtjevnija jer se nakon nje vrši evaluacija sposobnosti postrojbe za provedbu misije. U tom se dijelu interkulturalno obrazovanje provodi upoznavanjem kulture, života i rada domaćina u njegovu

okružju. “Kultura kao svijest o pripadnosti jednom korpusu zajedničkih vrijednosti rađa se onda kada jedan narod dolazi u kontakt sa drugim i time omogućava dijalog i vlastito obogaćenje različitostima. Ne postoji kultura bez susreta.” (Knežević, 2008, 26) Časnici se upoznaju s kulturom, značajnijim kulturnim spomenicima i lokalnim običajima kako na njih ne bi neprimjereno reagirali. “Ciljevi multikulturalne nastave su razvijanje sposobnosti zapažanja kulturalnih razlika i kulturalne različitosti, ali i sposobnosti kritike kulture, zajedničkog razvoja životnih mogućnosti, te pomoć kod traženja izlaza iz konflikta.” (Gudjons, 1994, 265) Svakodnevna interakcija između domaćina i pripadnika multinacionalnog stožera razvija sam interkulturalizam odnosno “svojevrsnu pravednost života.” (Previšić, 1994, 20) Naravno, sva tri dijela obrazovanja koje se provodi u pripremi časnika za međunarodne vojne operacije moraju biti usklađena s općim pedagoškim konceptom, općim vojnim pogledom na vojnu edukaciju te u stalnoj interakciji sa stavovima politike. Nakon završetka mirovne misije i povratka iz nje, časnici su spremni izradom naučenih lekcija i sudjelovanjem u nastavi (predavači) prenijeti svoja iskustva na mlađi naraštaj.

Potka interkulturalnih kompetencija časnika

U budućnosti će interkulturalne kompetencije biti jedan od imperativa Oružanih snaga Republike Hrvatske. U svijetu se stalno događaju međunarodni oružani sukobi koji se vode između dviju ili više država, sukobi se javljaju i u jednoj državi, javljaju se razne vrste pobuna, izolirani i sporadični činovi nasilja, velike humanitarne katastrofe. Da bi oružane snage mogle kvalitetno odgovoriti na navedene izazove, svi časnici koji sudjeluju u međunarodnim vojnim misijama i operacijama moraju imati interkulturalne kompetencije. Osim pet temeljnih vojnih kompetencija prikazanih u publikaciji Navy Leadership Competency Model (NLCM): ostvarenje misije, kvalitetno vođenje ljudstva, brza reakcija na promjene, rad s ljudima i upravljanje resursima, sve se više važnosti pridaje razvijanju svijesti o kulturnim razlikama časnika. Wong i sur. (2003, 7-10) proučavajući literaturu o

vojnom upravljanju i menadžmentu navode metakompetencije¹³ koje mora imati svaki časnik:

- Identitet – sposobnost razumijevanja povratnih informacija o sebi i promjena svojega samopoimanja.
- Mentalna prilagodljivost – sposobnost učenja temeljena na okružju u kojem se nalazi, snalažljivost i mogućnost improvizacije.
- Kroskulturalna inteligencija – sposobnost razumijevanja kulture izvan svojih organizacijskih, ekonomskih, vjerskih, društvenih, geografskih i političkih granica.

---

¹³ Metakompetencija je ona kompetencija koja je tako snažna da utječe na sposobnost osobe za stjecanje ostalih kompetencija. (Zook, 2006, 6)

- Interpersonalna zrelost – definira nekoliko međuljudskih vještina: osnaživanje, izgradnju konsenzusa, pregovaranje, sposobnost analiziranja, izazov i sposobnost promjene kulture organizacije kako bi ga uskladila s okruženjem. Uključuje i sposobnost za preuzimanje odgovornosti.
- Svjetski ratnik – mogućnost shvaćanja čitavog spektara upravljanja na strateškim i nižim razinama, uključujući združene, interagencijske i multinacionalne operacije.
- Stručnost – shvaćanje da časnici nisu samo pripadnici vojske, nego predstavljaju i svoju državu, narod i međunarodnu organizaciju koju zastupaju.

Iz navedenog je vidljivo da sve metakompetencije koje su časnicima nužne sadrže i prepoznatljive elemente interkulturalizma. U istraživanju (Euwema i Van Emmerik, 2007, 435) koje je provedeno među 542 časnika nizozemskih oružanih snaga, sudionika mirovnih misija, mogu se prepoznati sljedeće grupe interkulturalnih kompetencija: kulturna empatija, otvorenost, društvena inicijativa, emocionalna stabilnost i fleksibilnost. U izradi interkulturalnih kompetencija hrvatskog časnika, Oružane snage Republike Hrvatske kao članice NATO-a primjenjivat će spoznaje koje imaju oružane snage drugih članica NATO-a i na tu će potku nadovezati posebnosti i različitosti hrvatskog časnika kao pripadnika OS RH.

Zaključak

Ulaskom Republike Hrvatske u članstvo NATO saveza, obveza je njezinih oružanih snaga sudjelovanje u međunarodnim vojnim misijama i operacijama. Samim se tim javila potreba za interkulturalnim obrazovanjem hrvatskih časnika kroz redovito vojno školovanje i preduputnu obuku koja se provodi u pripremama za odlazak u misiju. **Interkulturalizam u kurikulumu Hrvatskog vojnog učilišta razvio bi u hrvatskih časnika sposobnost prepoznavanja i razumijevanja različitih stavova, shvaćanja, iskustava, kulture, vrednota, vjerskih i drugih različitosti koje nas okružuju u svijetu.** Odluka ministra obrane o transformaciji Hrvatskog vojnog učilišta u visokoobrazovnu i znanstveno-istraživačku ustanovu daje jedinstvenu mogućnost da se prilikom izrade novog kurikuluma vojnih škola veća pozornost posveti interkulturalnom obrazovanju.

Literatura

1. Barić, R. Barišić, A. Mareković, M. (2003), Hrvatska vojska u eri globalizacije (ili globalizacijske) politike, Zagreb: DEFIMI.
2. Barić, R. (2005), Transformacija NATO-a i hrvatska obrambena reforma. *Polemos*, 7, 13-22.
3. Božinović, D. (2008), Transformacija NATO-a iz perspektive hrvatskog članstva u Savez. U: Horvat, V. Ocvirek-Krušić, K. (ur.) Hrvatska i NATO – je li kasno za alternativu?. Zagreb: Heinrich Boll Stiftung, str. 269-273.
4. Echevarria, J. A. (2005), Fourth-generation war and other myths [Preuzeto 25. ožujka 2012. sa <http://www.StrategicStudiesInstitute.army.mil/pdffiles/pub632.pdf>].
5. Education and training for peace support operation (2010), NATO Training Group [Preuzeto 25. ožujka 2012. sa www.vnausbzbw.de/Doc/TEPSO/ATrainP_01.pdf].
6. Euwema, M. C. Van Emmerik H. I. J. (2007), Intercultural competencies and conglomerated conflict behaviors in intercultural conflicts. *International Journal of Intercultural Relations* 31, 427-441.
7. Gudjons H., (1994), *Pedagogija*, temeljna znanja. Zagreb: Educa.
8. Haskins, C. (2010), A Practical Approach to Cultural Insight. *Military Review*, Volume XC – September-October, No. 5, 79-87
9. Hofstede, G. (2002), Dimensions Do Not Exist: A Reply to Brendan McSweeney. *Human Relations*, Volume 55 (11), 1-7
10. Hofstede, G. (2009), Research on culture: how to use it in training?. *European J. Cross-Cultural Competence and Management*, Volume 1 (1), 14-21
11. Hrvatić, N. (2011.) Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima. *Pedagoški istraživanja*, 8 (1), 7-18.
12. Kraft, L. Tutuianu, D. (2007), Cooperative Learning for intercultural Education in foreign Language Teaching – the military higher Education case. [Preuzeto 17. ožujka 2012. godine sa http://www.iaie.org/download/turin_paper_kraft.pdf]
13. Knežević-Florić, O. (2008), Multikulturalizam i obrazovna politika u globalnom kontekstu (evropske perspektive.). U: Oljača, M. (ur.) Multikulturalno obrazovanje. Novi Sad: Filozofski fakultet, str. 15-26.
14. Narodne novine (2002.): Zakon o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, policije, civilne zaštite te državnih službenika i namještenika u mirovnim operacijama i drugim aktivnostima u inozemstvu. Zagreb: Narodne novine d.d. br. 33/02, 92/10.
15. Narodne novine (2006): Dugoročni plan razvoja Oružanih snaga Republike Hrvatske 2006. – 2015. Zagreb: Narodne novine d.d. br. 81/06.
16. Narodne novine (2010): Odluka o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovnoj operaciji EU “EU NAVFOR SOMALIJA-ATLANTA”: Narodne novine d.d. br. 141/10.
17. Narodne novine (2010): Odluka o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovnoj operaciji u Afganistanu (ISAF): Narodne novine d.d. br. 141/10.
18. Narodne novine (2011): Odluka o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovnoj operaciji NATO-a na Kosovu (KFOR): Narodne novine d.d. br. 61/11.
19. Narodne novine (2011): Odluka o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovnoj operaciji NATO-a “UNIFIED PROTECTOR”: Narodne novine d.d. br. 61/11.
20. Narodne novine (2011): Odluka o sudjelovanju pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske u mirovnim misijama Ujedinjenih naroda: Narodne novine d.d. br. 136/11.
21. Navy Leadership Competency model (NLCM) (text taken from a Center for Naval Leadership briefing) [Preuzeto 28. ožujka 2012. sa <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/navy/navy-ldr-comp.htm>]

22. Neuliep, J. (2005), The Necessity of Intercultural Communication. [Preuzeto u ožujku 2012. sa http://www.sagepub.com/upm-data/24762_Ch1.pdf]
23. Perotti, A. (1995), Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje. Zagreb: Educa
24. Piršl, E. (2005), Verbalna i neverbalna komunikacija. U: Benjak, M. Hadži, P. V. (ur.), Bez predrasuda i stereotipa, Interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu. Rijeka: Izdavački centar Rijeka, str. 51-91
25. Pivac, J. (2009), Izazovi školi. Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta, Zagreb: Školska knjiga,
26. Previšić, V. (1994), Multi- i interkulturalizam kao odgojni pluralizam, U: Matijević, M. Pranjić, M. Previšić, V. (ur.), Pluralizam u odgoju i školstvu. Zagreb: Katehetski salezijanski centar, str. 19-22
27. Previšić, V. (1996), Uz temu, Izazovi interkulturalizma, Društvena istraživanja, vol. 5, (5-6) 25-26.
28. Sekulić-Majurec, A. (1996), Interkulturalizam u obrazovanju – osnova multikulturalnog društva. Obnovljen život, (51) 6, 677-687.
29. Sekulić-Majurec, A. (1996), Interkulturalizam u obrazovanju kao metodologijski izazov. Društvena istraživanja, br. 5-6 (25-26) 875-894.
30. Torgersen G. E. (2008), The idea of a military pedagogical doctrine. U: Kvernbekk, T. Simpson, H. Peters M. A. (ur.) Military Pedagogies and Why They Matter. Rotterdam: Sense publisher, str. 43-62
31. Vukasović A. (1990), Pedagogija. Zagreb, Samobor.
32. Wong, L. Gerras, S. Kidd, W. Pricone, R. Swengros R. (2003.) "Strategic Leadership Competencies", Strategic Studies Institute [Preuzeto 27. ožujka 2012. sa <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ssi/wong.pdf>]
33. Zook, A. M. (2006.) "Military competency – Based Human Capital Management: A Steps Toward The Future", USAWC Strategy Research Project, U.S. Army War College, Pennsylvania [Preuzeto 27. ožujka 2012. sa <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA448319>]

Intercultural Education of Croatian Officers

Abstract

A Croatian officer executes more and more non-war military assignments in other countries and in different cultural and living conditions. In carrying out everyday tasks assigned to the armed forces there is a need for continuous development of existing as well as acquiring new knowledge. As regards the current situation, it is necessary to understand the importance of creating competent military personnel who will be trained to work in joint multinational staffs of NATO. Each multinational headquarter is a small intercultural community where tolerance and peer relationships should exist and where everyone is equally important, there are no better or worse members. There should be a military hierarchy as a basis for the military system to function with high reliability.

In order to achieve the abovementioned, it is necessary to adapt military education and training to the new challenges of intercultural education. The Croatian officer should possess intercultural competence, learn continually throughout his life and acquire knowledge of cultural, ethnic and linguistic differences of the country where they will stay as a member of the peacekeeping mission.

Keywords: intercultural education of officers, intercultural competence, military education, challenges of military schools.

ISBN 978-953-99167-7-8

9 789539 916778